

Kamil Vystavěl

Pneumatologie v pojetí T.C. Odena.

Představení a srovnání s pneumatologiemi

ve čtyřech dogmatikách současných angloamerických teologů

Magisterská diplomová práce
Praha 2015, stran 103.

1. Popis práce.

Ve své diplomové práci si Kamil Vystavěl (dále K.V., autor) – příkladně – stanovil úkol „důkladně se proškolit“ „v nesebném tématu“ (11) nauky o Duchu svatém. Učinil tak jednak představením pneumatologie severoamerického metodistického teologa THOMASE C. ODENA podle třetího svazku jeho *Systematic Theology: Life in the Spirit* (1992), jednak srovnáním této pneumatologie se čtyřmi jinými soudobými pneumatologiemi, jež přinesly britské a americké protestantské regulérní dogmatiky v poslední třetině minulého století: *Christian Doctrine* S.C. GUTHRIEHO (1968), *Doxology* G. WAINWRIGHTA (1980), *Systematic Theology II* J.L. GARRETTA (1995) a *Christian Dogmatics I-II* R.W. JENSONA/C. BRAATENA (1984). Textovou základnu jeho diplomové práce tvoří bezmála výhradně tato pětice knižních titulů, což činí víc než tisíc stran poměrně náročného anglického textu.

Práce se skládá se z šesti kapitol, předeslaného Úvodu (11-12) a připojeného Závěru (95-101). První dvě kapitoly tvoří první, popisnou a nepolemickou část diplomky (13-54, téměř polovina), věnovanou prezentaci postmoderně paleoorthodoxní pneumatologie T.C. Odena. Další čtyři kapitoly tvoří druhou, již méně popisnou a více srovnávací, úvahovou a hodnotící část diplomky (55-94). K.V. v ní představuje pneumatologie britského metodisty G. Wainwrighta a kalvinisty S.C. Guthrieho, baptisty J.L. Garretta a luterána R.W. Jensonu (všichni Američané), a to s deklarovaným cílem porovnat jejich programy a koncepty s výkonem Odenovým. U všech „svých“ pneumatologů (na jejich jménech se autor se školitelem dohadovali v průběhu práce) postupuje K.V. obdobně. Krátce představí je a jejich dogmatiky, poté tu kterou pneumatologii: její strukturu, lojalitu/kritičnost vůči vlastní tradici i jiným tradicím a poté – samozřejmě výběrově – její specifika („osobitý výklad“, „ochutnávky“ - 72). V hledáčku jeho pozornosti je ovšem nejen pneumatologie v užším slova smyslu (nauku o osobě a díle Ducha svatého), nýbrž i pneumatologie v širším slova smyslu, tedy soteriologie, eklesiologie a eschatologie, výjimečně i skriptologie a sakramentologie.

Diplomová práce je velmi dobře napsána a také se velmi dobře čte. K.V. se podařilo stylisticky odlišit reproduktivní theologizování od theologizování produktivního: první část diplomky (prezentace) je psána neosobním stylem referátu (převládají kratší věty); druhá část diplomky (komparace) zaujatým stylem rozvažování, úsudku a hodnocení. Parafráze vždy převažují nad přímými citacemi. Všechny citáty jsou spolehlivě doloženy a dobře přeloženy do („české“) češtiny.

Sekundární literatura (česká: C.V. Pospíšil, L. Karfíková, J. Vokoun, a anglická: slovníková hesla anglické verze RGG⁴ a EKL) se skládá jednak z textů k pneumatologii, jednak z textů k theologii 20. století.

2. Obsah.

K.V. si vybral nesnadný locus dogmatiky, nesnadný jak vzhledem k obecně konstatovanému „pneumatologickému deficitu“ západní teologie a ke konfúzi způsobené tu mnohovýznamovostí slova „duch“, tak vzhledem k nevyjasněnosti rozsahu pneumatologické tematiky (již zmíněné užší a širší pojetí Třetího článku Kréda) i (z podstaty věci plynoucí) vysoké míře subjektivity v přístupu k tématu. Rozhodl se pro theology různých konfesí, nicméně pro takové theology, kteří vyvažují věrnost vlastním partikulárním tradicím ekumenickou otevřeností, namnoze podepřenou úsilím rehabilitovat široké tradice klasickým protestantismem upozaďované a nedoceňované: z církevního starověku theologii církevních otců, ze současnosti pak theologii evangelikální. Pětici pojednávaných theologů spojuje jejich více či méně konzervativní, ne-liberální orientace „after modernity“, která u dvou nejvýraznějších z nich, Odena a Jenson, znamená vědomý odklon jejich věku zralosti od vlastního liberálního mládí.

K.V. je jednoho za druhým nebo vedle sebe charakterizuje, tu pomocí shod mezi nimi, tu zase pomocí jejich odlišností. Jako pozornému a přemýšlivému čtenáři se mu daří výstižné charakteristiky.

Guthrie je nízkoprahový, Wainwright a Jenson jsou příliš selektivní, Oden a Garrett jsou encyklopedicky vyčerpávající. Garrett je mělký, minimalistický, Wainwright není vždy argumentačně přesvědčivý. Guthrie a Garrett jsou oba upovídání, ale každý jinak. Wainwright a Jenson jsou soustředění a sevření. Oden by nejraději pouze tradoval, Jenson by pokud možno formuloval sám a nově. Odenův důraz na doktrinální klasiku je a není podobný Wainwrightovu důrazu na liturgickou klasiku. Guthrie preferuje vlastní (reformovanou) tradici do té míry, že jiné tradice přechází bez většího zájmu, Garrett sice na jiné (než evangelikální) tradice upozorňuje, ale zpravidla je nijak nehodnotí.

Nepřekvapí, že se každý z theologů drží svých konfesijních specifik: pro baptistu nehrají žádnou roli svátosti, luterán a kalvinista akcentovaně traktují vztah ospravedlnění a posvěcení, metodisté zase obrácení a znovuzrození. Obsahový konsensus v základních pneumatologických liniích je však překvapivě velký, např. v odmítání depersonalizace Ducha a konfúzního mluvení o lidském duchu/Duchu Božím v tradicích poplatných filosofii německého idealismu. Shoda v nechuti pěti pojednávaných theologů k moderně (především jejímu redukcionismu) je nepřehlédnutelná, nicméně zatímco u Garretta je spíše faktická (moderní theologové ho nezajímají), u Odena je zcela programová (moderní theology odmítá). Garrett vůči nim přeceňuje letniční theology a proti nim staví prostě Bibli, Oden vůči nim staví patres, které ovšem rovněž přeceňuje. Baptistu Garretta fascinuje širě nejrůznějších možností, metodista Oden naopak usiluje o co nejvyšší dosažitelnou jednotu.

Autorovo hodnocení Odenovy pneumatologie je vyvážené. Pojmenuje jak jeho pozitiva (zve ke studiu patristické exegeze, v podobě ilustrativních citátů zprostředkovává dnešnímu studentovi tamější perly), tak jeho negativa (Otce si idealizuje, přistupuje k nim nekriticky; vůči moderně je nespravedlivý; postulát „není-li to nutné, neříkat v theologii nic nového“ je opravdu poněkud „cimrmanovsky absurdní“ – cf 96, pozn. 161; tak K.V. s chvályhodným smyslem pro humor, navíc u obdivovatele Otců, jež namnoze byli – jakkoli často nechtěně – smělymi novátory, nelogický). Čtenáře diplomové práce nepřekvapí, že finální soud vyznívá do slov (relativní) chvály paleoorthodoxní dogmatiky: „Dle mého názoru klady převažují nad zápory. [...] A to rozhodně není málo.“ (101)

3. Konkrétní výhrady, zjištěná nedopatření.

Po stránce **grafické** vykazuje posuzovaná práce všechny náležitosti magisterské diplomové práce. Autor příkladně šetří zvýrazňovacími prostředky (kurziva, tučné písmo). Stať je

přehledně rozčleněna, počet poznámek pod čarou (165 většinou krátkých poznámek) je přiměřený 90 stranám textu. Její **jazykovou** stránku bych hodnotil jako nadprůměrnou, počet nevychytaných překlepů, vynechaných písmen/slov (87) nebo chybějících/nadbytečných čárek ve větách a souvětích je skutečně minimální. Zanedbatelné jsou i prohršky proti českému **pravopisu** („Římské katolíky a Pravoslavné“, 16), české **gramaticke** nebo vady ve **stylistice** (ojedinělé anglicismy: „neexistuje nějaký typ“, 92).

Po stránce **obsahové** musím nejprve ocenit autorovu dobrou výchozí vybavenost: začíná u zběhlosti v theologické angličtině, pokračuje v obeznámenosti s látkou biblické, historické a praktické (liturgika, 69n) theologie a končí ve schopnosti vytvořit si a dobře zformulovat vlastní úsudek. Na sto stránkách své diplomové práce prokázal, že je s to porozumět systematicko-theologickým textům theologů různých konfesí a škol. Jeho reprodukce jejich myšlenek je věrná, bez rušivých ideologických či emocionálních předzaujatostí. Presentaci Odenovy pneumatologie mohl – zejména v eklesiologii – a poněkud zkrátit, ale chápu, že pro hlubší než pouze prvoplánové srovnávání potřeboval poměrně široký materiálový záběr. Velmi kladně hodnotím skutečnost, že loajální čtení v žádném případě nesnížilo jeho kritičnost. Ocitovat si zaslouží některé jeho velmi přesné soudy, např. srovnání Odena a Jenson: „Oden se v obavě o správnost nauky vyhýbá tvořivosti v teologii, zatímco Jenson se o v obavě i totéž tvořivosti naopak chytá“ (94) nebo charakteristiku Odenova programu a metody: „polemický program zplodil nepolemickou metodu“ (101). Rovněž oceňuji smysl pro výstižnou metaforiku (zaplevelení theologické reflexe, 91; léčebný proces tlumící vzájemné alergické reakce, 96).

Věcné chyby budeme v posuzované práci hledat těžko.

4. Otázky k rozhovoru.

Vzhledem k tomu, že práce neobsahuje žádné závažnější věcné chyby, navrhuji, abychom u SZZ hovořili např. na téma

„Co je / co není v dogmatice tvořivá práce?“

- (1) Říkat starou pravdu starým způsobem. (Příklady.)
- (2) Říkat novou pravdu novým způsobem. (Příklady.)
- (3) Říkat starou pravdu novým způsobem. (Příklady.)
- (4) Říkat novou pravdu starým způsobem. (Příklady.)

Nebo:

„Komu (a proč) byste doporučil kterou z pojednávaných dogmatik?“

5. Závěr.

Mimo jakoukoli pochybnost máme před sebou práci dobře promyšlenou a pečlivě vypracovanou. Navrhuji hodnotit ji nejlepší možnou známkou, tj.

A (výtečně).

Praha, 28.4. 2015

Prof. ThDr. Jan Štefan
ETF UK